

DRUŽINSKA MEDICINA

DRUŽINSKA MEDICINA

Združenje zdravnikov družinske medicine SZD

Ljubljana, 2002

Družinska medicina

Urednika: prof. dr. sc. Igor Švab, dr. med.,
asist. mag. Danica Rotar Pavlič, dr. med.

Strokovni sodelavci: Simona Bizjak, dr. med.,
asist. mag. Josip Car, dr. med.,
doc. dr. sc. Janko Kersnik, dr. med.,
prim. Anton Košir, dr. med.

Glavni recenzentki: prof. dr. sc. Saša Markovič, dr. med.,
prof. dr. sc. Martina Tomori, dr. med.

Jezikovni pregled: prof. dr. sc. Miroslav Kališnik, dr. med.

Copyright © Združenje zdravnikov družinske medicine SZD, 2001

Vse pravice pridržane. Noben del te knjige se ne sme reproducirati, prenašati in shranjevati v sistemu za shranjevanje podatkov v kakršni koli obliki ali s kakršnimi koli sredstvi brez pisnega dovoljenja založnika.

Založilo: Združenje zdravnikov družinske medicine Slovenskega zdravniškega društva,
Komenskega 4, 1000 Ljubljana

Izdajatelj: Združenje zdravnikov družinske medicine Slovenskega zdravniškega društva in
Katedra za družinsko medicino Medicinske fakultete Ljubljana

Lektorica: Lidija Kuhar

Korektura zrcala: Matej Pavlič

*Oblikovanje in
tehnično urejanje:* Stanislav Oražem

Grafična priprava: Euroraster, d. o. o.

Tisk: Euroraster, d. o. o.

Naklada: 1000 izvodov
Ljubljana, 2002

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

61:316.356.2(082)

DRUŽINSKA medicina / [urednika Igor Švab in Danica Rotar
Pavlič]. - Ljubljana : Združenje zdravnikov družinske medicine,
Slovenskega zdravniškega društva, 2002

1. Švab, Igor
118383872

Predgovor

Učbeniki družinske medicine, ki so jih napisali zdravniki družinske medicine, so se začeli pogosteje pojavljati pred približno tridesetimi leti. Njihovo izhajanje je sovpadalo z akademskim razvojem tega medicinskega področja, čemur smo priča še danes. Družinska medicina se je uveljavila kot predmet na medicinskih fakultetah, dokazala potrebo po posebni specializaciji in razvila svoje področje raziskovanja.

Njen razvoj v Sloveniji ni bil bistveno drugačen. Pred desetimi leti je pri nas izšla knjiga štirih avtorjev z naslovom Splošna medicina – načela in tehnike. Posvetili smo jo svojim učiteljem. Postavila je temelje moderni splošni medicini v Sloveniji, ki si je pozneje nadela ime družinska medicina. Že v njenem predgovoru je bila zapisana želja, naj bi prvi izdaji sledila druga, ki naj bi obravnavala tudi klinične probleme. Od tedaj se je zgodilo veliko: tudi pri nas je družinska medicina postala predmet na medicinski fakulteti, njena specializacija pa je obvezna za vse, ki v njej delajo. Potrebe po posodobljeni izdaji, ki bi zadostila potrebam študentov, specializantov in zdravnikov v ambulantah, so bile vse večje. Zato je po desetih letih pred vami nova, posodobljena in razširjena knjiga s tega področja. Poleg prvih avtorjev v njej sodeluje veliko novih, kar je tudi dokaz strokovne rasti in uspešnosti ljudi, ki so se lotili knjižne obdelave družinske medicine.

Naš namen je predstaviti pomembne značilnosti stroke, ki ima zelo široko področje delovanja. Napisali so jo zdravniki, ki delajo v praksi, da bi bila v pomoč kolegom pri vsakdanjem delu. Posebno pozornost smo posvetili recenzentskemu postopku. Vsako poglavje je šlo skozi gosto sito vsaj treh ocenjevalcev. Med njimi so bili pri kliničnih poglavjih zadnji ocenjevalci vedno fakultetni učitelji z ustreznih kateder oz. iz specialističnih strok. Nemogoče je v eni knjigi zajeti vse potrebno znanje, zato tudi naša izdaja pomeni le presek, ki naj bi prikazal najpomembnejša načela, najpogostnejša stanja in tehnike v družinski medicini. Tako smo vsaj okvirno zajeli vsa temeljna področja delovanja zdravnika družinske medicine: klinično delo, sporazumevanje z bolnikom, organizacijo dela ter sodelovanje v skupnosti, v kateri živi in dela.

Učbenik je namenjen predvsem študentom predmeta Družinska medicina na medicinski fakulteti in specializantom iz družinske medicine. Zlasti slednji bodo potrebovali še poglobljeno branje druge literature za pripravo na izpit, učbenik pa jim bo vodilo pri iskanju dodatnih informacij. Posebej kritični do knjige boste zdravniki, ki se v vsakdanjem delu srečujete s problemi, na katere v njej ne boste našli odgovora.

Ob tem naj posebej poudarimo, da bomo veseli vsake pripombe, opozorila ali popravka, ki ga boste našli med branjem učbenika. Naslednje izdaje bodo tako lahko še popolnejše.

Na koncu bi se uredniki radi zahvalili množici sodelavcev, ki so pripomogli, da je knjiga izšla: soavtorjem za predano delo, recenzentom za kritične in dobronamerne pripombe, lektorici za popraviljanje jezikovnih nerodnosti in napak, sofinancerjem za finančno pomoč, brez katere knjiga ne bi izšla, oblikovalcu in tiskarni za razumevanje in kakovostno opravljeno delo ter seveda našim najbližjim, ki so nas – kot vedno – potrpežljivo prenašali in spodbujali.

prof. dr. sc. Igor Švab, dr. med.

Recenzenti posameznih poglavij:

---

doc. dr. Rok Accetto, dr. med.,
prof. dr. Jože Balažic, dr. med.,
doc. dr. Igor Bartenjev, dr. med.,
doc. dr. Marjan Bilban, dr. med.,
asist. Mateja Bulc, dr. med.,
asist. Zdenka Čebašek Travnik, dr. med.,
prof. dr. Srečko Herman, dr. med.,
asist. Sašo Kavčič, dr. med.,
prof. dr. Dušan Keber, dr. med.,
doc. dr. Janko Kersnik, dr. med.,
Metka Klevišar, dr. med.,
prof. dr. Andreja Kocijančič, dr. med.,
prim. doc. dr. Marko Kolšek, dr. med.,
asist. Nena Kopčavar Guček, dr. med.,
Franc Košir, dipl. iur.
prim. mag. Tone Košir, dr. med.,
prof. dr. Igor Križman, dr. med.,
doc. dr. Hotimir Lešničar, dr. med.,
doc. dr. Marko Medvešček, dr. med.,
prof. dr. David Neubauer, dr. med.,
asist. Ciril Oblak, dr. med.,
prof. dr. Dražigost Pokorn, dr. med.,
asist. mag. Danica Rotar Pavlič, dr. med.,
prof. dr. Blaž Rozman, dr. med.,
prof. dr. Vladimir Smrkolj, dr. med.,
prof. dr. Franc Strle, dr. med.,
Majda Šlajmer Japelj, vms, dipl. sociolog
prof. dr. Jurij Šorli, dr. med.,
prof. dr. Igor Švab, dr. med.,
asist. mag. Iztok Tomazin, dr. med.,
prof. dr. Martina Tomori, dr. med.,
prim. mag. Franc Urlep, dr. med.,
asist. Vlasta Vodopivec Jamšek, dr. med.,
prof. dr. David B. Vodusek, dr. med.,
prim. dr. Božidar Voljč, dr. med.,
prim. doc. dr. Slavko Zihlerl, dr. med.,
doc. dr. Zvonka Zupanič Slavec, dr. med.,
prim. asist. mag. Gojimir Žorž, dr. med.

Recenzija učbenika DRUŽINSKA MEDICINA

Učbenik Družinska medicina, ki so ga napisali zdravniki družinske medicine in se v Sloveniji pojavlja prvič, spremlja strm strokovni vzpon družinske medicine, ki je danes že uveljavljen predmet na naši Medicinski fakulteti in že sprejeta specializacija v Sloveniji. Čeprav je učbenik namenjen študentom in specializantom družinske medicine ter zdravnikom v ambulantah, bo v njem našel zelo uporabne napotke tudi marsikateri specialist.

Učbenik je napisan nadvse pregledno, s skrbno izbranimi vsebinami, ki poleg pomembnih značilnosti stroke z najširšim področjem delovanja v medicini obsega tudi vsebine, ki jih v drugih učbenikih na žalost pozabljamo, so pa pri delu zdravnika še kako pomembne. Pričujoči učbenik bo pripravil k razmišljanju slehernega zdravnika, ki ga bo vzel v roke. Družinski zdravniki nas s številnimi poglavji v svojem učbeniku spominjajo na tisto, kar smo ob sodobnem, predvsem tehnološkem razvoju medicine in znanosti že skoraj malce pozabili: da je namreč bolnik naš so-človek, ki prihaja iz svojega socialnega okolja k nam v stiski zato, da mu pomagamo iz te stiske ter ga človeško nepoškodovanega vrnemo nazaj. V učbeniku so posamezna in enako dolga poglavja, ki govorijo o bolniku – človeku s svojimi stiskami, s svojo družino, z otroki, z začasno ali trajno nezmožnostjo opravljanja svojega poklica, ter o zaskrbljenih svojcih, opozarjajo na posebnosti obnašanja in pristopa k bolnikom različne starosti, različnih intelektualnih sposobnosti, ki prihajajo iz različnih socialnih okolij. Priznati moram, da sem ob prebiranju učbenika doživljala različna razpoloženja – od veselja zaradi kakovosti in ponosa, da ima tako majhen narod toliko dobrih zdravnikov in učiteljev, pa vse do pregovorne slovenske zavisti, ko sem spoznala, da so družinski zdravniki v svojih prispevkih uspeli ponovno vzpostaviti ravnotežje med strokovnim (obrtnim) znanjem in humanim poslanstvom, ki naši stroki vrača umetnost. Zato sem nad učbenikom navdušena.

Učbenik Družinska medicina je razdeljen na devet preglednih predavanj. Prva zajemajo načela družinske medicine ter prek obravnavanja najpogostejših simptomov in najpogostejših bolezni učijo zdravnike družinske medicine tudi sporazumevanja z bolniki različnih starostnih in socialnih skupin. Priporoča jim, kako naj si opremijo ordinacijo, uči, kako naj zagotavljajo nadzor nad kakovostjo svojega dela, kako naj skrbijo za zadovoljstvo svojih bolnikov ter kako naj obvladujejo napake v medicini. Ob koncu avtorji učbenika odprejo še pogled na akademsko družinsko medicino in svetujejo, kako naj jo učijo. Posebnost učbenika je tudi v tem, da opis vsakega problema, ki se ga dotakne, in ki bi samo v tekstovnem delu morda ostal nerazumljiv, podkrepijo z nekaj kratkimi primeri iz prakse. Ob koncu vsakega poglavja je navedena literatura, ki jo je avtor uporabil, posebej pa še literatura, ki jo avtor priporoča.

Zdravnikom družinske medicine ter urednikoma iskreno čestitam.

Prof. dr. Saša Markovič, dr. med.

Vsebina

---

1 UVOD	13
Načela družinske medicine	14
Razvoj osnovnega zdravstva v Sloveniji zadnjih 130 let	18
2 NAČELA DRUŽINSKE MEDICINE	29
Teoretične osnove družinske medicine	30
Odločanje v družinski medicini	39
Odprto čakanje in odvrnljivo nevarni potek	53
Etični problemi	57
3 DRUŽINA V ZDRAVJU IN BOLEZNI	65
Družina kot sistem in tipi družin	66
Družinski cikel	72
Družina in bolezen	81
Ocenjevanje družine	86
Družina in kronični bolnik	94
Načela paliativne oskrbe v domeni družinskega zdravnika	102
Družina z umirajočim bolnikom	105
4 NAČELA OBRAVNAVE NAJPOGOSTNEJŠIH SIMPTOMOV	113
Splošni simptomi	
Vročina	114
Utrujenost	120
Simptomi s področja prebavil	
Obravnavna driske	126
Simptomi s področja dihal	
Kašelj	130
Dispneja	133
Simptomi s področja kože	
Kožne bolezni	137
Kožni znaki sistemskih bolezni, kožni tumorji, motnje v pigmentaciji ter bolezni las in nohtov	161
Simptomi s področja sečil	
Simptomi s področja mokril in spolovil	188
Oseba z motnjami spolnosti	211
Urinska inkontinenca	220
Simptomi s področja psihiatrije	
Anksioznost in panika	235
Nespečnost	238

Bolečina	
Glavobol	244
Bolnik z akutno bolečino v križu	254
Bolnik z radikulopatijo	264
Simptomi s področja ginekologije	
Načrtovanje družine	269
Svetovanje neplodnemu paru	273
Vaginalne in cervikalne okužbe	278
Nepravilne krvavitve iz maternice	286
Menopavza	290
Posebnosti telesnega razvoja mladostnikov	299
Pelvična bolečina pri ženski	301
Umetna prekinitve nosečnosti	305
Minimalno in/ali optimalno nosečnostno in obporodno varstvo	307
5 NAČELA OBRAVNAVE NAJPOGOSTNEJŠIH BOLEZNI	311
Bolezni življenjskega sloga	
Debelost	312
Pitje alkohola	322
Uporaba opiatov	335
Arterijska hipertenzija	348
Sladkorna bolezen	359
Hiperlipidemije	373
Družina in stres	380
Kronične in degenerativne bolezni	
Ishemična bolezen srca	389
Vodenje bolnika po akutnem srčnem infarktu	412
Odkrivanje, vodenje in zdravljenje motenj srčnega ritma	425
Bolezni perifernih arterij	435
Bolezni venskega sistema	450
Bolezni limfnega sistema	463
Bolnik z rakavo boleznijo	469
Osteoporoza	484
Duševne motnje	493
Peptična razjeda	502
Depresija	505
Protin	512
Samomor in zdravnik družinske medicine	515
Akutna stanja	
Navadni prehlad	521
Obravnavna poškodb	532
6 POSLOVANJE	539
Ekonomsko poslovanje splošne ambulante	540
Zasebno delo v splošni medicini	546
Oprema in urejenost prostorov	
Oprema in prostor za delo družinskega zdravnika	550
Čakalnica v družinski medicini	562
Oprema zdravnika družinske medicine za delo na terenu	565

Zdravnikovi sodelavci	
Patronažna medicinska sestra v družinski medicini	571
Medicinska sestra v družinski medicini	576
Zdravstveni karton	582
Pomen zdravstvenega kartona pri vodenju kroničnega bolnika	589
Urejanje delovnega časa	594
Seznam bolnikov	599
7 TEHNIKE DELA V DRUŽINSKI MEDICINI	603
Vsebina in slog dela zdravnika družinske medicine	604
Sporazumevanje	
Posvet	610
Težavni bolnik in njegov zdravnik	619
Preprečevanje kroničnih nenalezljivih bolezni	624
Preventiva v predšolskem obdobju	631
Preventivno zdravstveno varstvo šolskih otrok in mladine na primarni ravni	643
Posebnosti obravnave mladostnika	651
Preventiva na delovnem mestu	655
Preventiva pri starostniku	663
Obravnava starostnika	678
Hišni obisk	683
Socialni ukrepi zdravnika	
Ocenjevanje delazmožnosti	690
Predlog za zdravniško zdravljenje	695
Dodatek za pomoč in postrežbo	697
Sodelovanje z drugimi službami	
Napotitve k specialistu in v bolnišnico	700
Zdravnikovo delo v domu starejših občanov	705
Oskrba bolnikov zunaj rednega delovnega časa	709
Nujni primeri v družinski medicini	713
Mrliško ogledna služba in zdravnik splošne/družinske medicine	718
8 ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI	723
Zagotavljanje in izboljšanje kakovosti	724
Predpisovanje zdravil v družinski medicini	731
Zadovoljstvo bolnikov	741
Obvladovanje napak v medicini	748
9 AKADEMSKA DRUŽINSKA MEDICINA	755
Učenje v družinski medicini	756
Raziskave v družinski medicini	765
Splošna medicina v številkah	772
Strokovne organizacije in združenja	778
Zdravnikova osebnost	782
Stvarno kazalo	787

